

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИНГ КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МОҲИЯТИ

Мирзаева Холда Нормуродовна
Навоий вилояти педагогларни янги
методикаларга ўргатиш миллий маркази
"Педагогика ва психология, таълим
технологиялари" кафедраси ўқитувчиси

Аннотация. Мақолада халқ таълими ходимларининг коммуникатив компетенцияларини такомиллаштириш моҳияти кўриб чиқилган. Ходимларнинг касбий чет тилини билиш жараёнинг компетентлик ёндашувининг долзарблиги ҳам ички таълимнинг халқаро таълим маконига кириб бориши билан боғлиқ ҳолда амалга оширилади.

Ҳозирги глобал тенденциялар шароитида халқаро ва маҳаллий меҳнат бозорида мутахассисларнинг ҳар томонлама рақобатбардошлигини таъминлаш мақсадида халқ таълим тизимини модернизациялаш, таълим сифатига қўйиладиган талабларни халқаро стандартларга мослаштириш, таълим тизимига ахборот коммуникация технологияларини қўллаш, таълимни рақамлаштириш бўлажак мутахассисларни касбга йўналтиришда долзарб ёндашув эканлиги бугунги кун талаби ҳисобланади.

Келажакда халқ таълим битирувчисининг касбий рақобатбардошлиги атамаси остида, биз муваффақиятли ва кафолатланган касблар бўйича профессионаллик ва муайян мутахассисликлар соҳасида ўзига хос шахсий мослашиш қобилияти, маданий ва ижтимоий нормалар ва жамият анъаналари, самарали ижодни амалга ошириш ва узлуксиз ўз-ўзини ривожлантириш учун тайёр, қийинчиликларни бартараф эта олиш, ижодий фаоллик, касбий детерминацияга қарши тура олиш ва касбий фаолият субъекти сифатида шахснинг ўзлигини сақлаб қола олишлигини тушунамиз.

Халқ таълимни модернизациялаш жараёни талабларига жавоб берадиган таълим тизимини яратиш давр талаби ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан келиб чиқиб, ёндашадиган бўлсак, биз тизим остида педагогик воқеликнинг таркибий ва функционал элементларининг муайян муносабатларини тушунамиз ҳамда уларнинг ўзаро муносабатлари талабаларнинг ўқув фаолияти давомида фан орқали келажакдаги вазифаларини янада мустақил, ижодий ва самарали ҳал қилиш, шахсни ривожлантириш ва такомиллаштиришга қаратилган. Шу муносабат билан, компетенцияга асосланган таълимнинг асосий мақсади, замон талаблари ва таълим

ўртасидаги узилишдан ўтишдан иборат. Бу талабалардан ўқув жараёнида маълум бир босқичдаги эгалланган билимларни келажакда мутахассислар халқ таълимнинг ўқув жараёнида олинган компетентликлар жамланмасини амалга ошириш учун, касбий фаолият, ўз саъй-ҳаракатларини жамоада кўрсата олиши, меҳнат бозорида рақобатлаша олиши зарур. Чунки бугунги кунга келиб, шахс фақатгина билим ташувчиси сифатида қадрланмайди, балки унинг фаолияти муҳим ҳисобланади.

Ходимларнинг касбий чет тилини билиш жараёнинг компетентлик ёндашувининг долзарблиги ҳам ички таълимнинг халқаро таълим маконига кириб бориши билан боғлиқ ҳолда амалга оширилади.

Тадқиқот ишимизнинг мақсадини аниқлаш, асослаш халқ таълим муассасалари ходимларини касбий чет тили билиш жараёнида ходимларнинг компетенциясини шакллантиришнинг мазмун ва шартларини амалга ошириш, айтиб ўтилган тоифаларни назарий аниқлаш ва уларнинг муносабатлари таҳлилидан иборат. Бизнинг фикримизча, бу кўп маданиятли муҳитда бошқа мамлакатлар мутахассислари билан маданиятлараро мулоқотни амалга ошириш учун шахсни шакллантиришнинг асосий хусусиятларини кўриб чиқиш зарур. Шу муносабат билан, ушбу категорияларнинг ўзаро боғлиқлигини халқ таълим муассасалари ходимларининг тил билиш даражасини характерловчи хусусият деб қараш лозимдир.

Компетенция тузилмаси махсус, шахсий, лингвистик, ижтимоий ва алоҳида компонентлар бирлигида таҳлил қилинади ҳамда таълим бериш жараёнида компетентлик ёндашувини амалга оширилиб, турли нуқтаи назарларни чуқур таҳлил қилиш, “келажакдаги халқ таълим муассасалари ходимларининг компетентликлари” концепциясининг таркибида қуйидаги шахсий фазилатларни ажратиш имконини беради:

Компетентлик мутахассиснинг касбий фаолияти билан характерланади, ходимнинг иш фаолиятидаги лавозим билан белгиланади, деб таъкидлаш лозим. Ўз навбатида, мутахассислиги ва умумий иш тажрибаси билан боғлиқ бўлган, танлаган касб тармоғи ва меҳнат фаолияти тури соҳаси билан ҳам боғлиқдир.

Компетентликнинг “чуқур билим”, “ҳақиқий фаолиятни амалга ошириш қобилияти”, “етарли вазифани бажариш ҳолати” каби мавжуд талқинлари ушбу тушунчанинг мазмунини тўлиқ очиб бермайди. Кўпинча, бу концепция юқори даражадаги малака ва профессионалликни ифодалаш учун интуитив равишда ишлатилади.

Бугунги кунда мамлакатимиздаги халқ таълим муассасаларида мутахассисларнинг компетенциясини ривожлантириш муаммоси унинг мураккаблиги, турли хизмат вазифаларини бажариш бўйича масъулияти таҳлил қилинишини талаб қилади ҳамда тавсифланади.

Ходим фаолияти онгли мақсадларга эришиш ва масъулиятни бажаришга қаратилган эҳтиёжлар билан бевосита боғлиқдир. Унинг фаолияти махсус ҳаракатлардан иборат бўлиб, уларнинг ҳар бири аниқ бир вазифани, яъни муайян мақсадни ҳал қилиш ва мақсадга яқинлаштирувчи оралиқ натижани олишга қаратилганлиги билан аҳамиятлидир. Ушбу ҳаракатлар натижалари мақсадга эришишни таъминлайди, уни ҳаракатларни амалга ошириш йўллари деб айтишимиз мумкин. Шунингдек, муҳандислик фаолияти моддий ва ишлаб чиқариш фаолияти билан ўзаро узвий боғлиқ бўлиб, мутахассисликнинг хусусиятлари – унинг билимлари, ғоялари, лойиҳалари ва режаларини ишлаб чиқариш амалиётида бевосита амалга ошириш билан боғлиқ фаолият, мавзу, маҳсулдорлик ва амалий йўналиш, ижодий ва трансформацион моҳият кабилар орқали амалга оширилади.

Кенг маънода олиб қарайдиган бўлсак, ходим қатор муаммоларни, лойиҳалашни ўрганиш ва ҳал қилишга қаратилган бўлиб, касбий билимларга асосланган билим ва технологияларни кенг қўллашни, фаолиятнинг самарали ҳамкорлигини бошқариш ва таъминлашни, касбий фаолиятининг таъсирини тушунишни, шунингдек, иқтисодиёт ва ижтимоий соҳада муҳандислик фаолиятининг ҳуқуқий, молиявий ва бошқа жиҳатларини, муҳандислик касби вакилларининг жавобгарлик ҳиссини англашига риоя қилиши кабилар тушунилади.